

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.055
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса 2)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка

Дацків Ольги Павлівни

на дисертацію **Шиманської Віри Володимирівни** на тему: «**Формування
лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному
англомовному спілкуванні майбутніх екологів**», представлену

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Розв'язання глобальних екологічних проблем, подолання наслідків шкоди, завданої екології України і сусідніх держав військовою агресією проти нашої країни, потребує висококваліфікованих екологів. Іншомовна підготовка фахівців у сфері охорони навколишнього середовища є надзвичайно важливою з огляду на необхідність вивчення і впровадження міжнародного досвіду подолання кризових ситуацій у сфері охорони навколишнього середовища в умовах розширення міжнародного співробітництва і співпраці нашої держави з цією метою з міжнародними екологічними організаціями, яка здійснюється переважно англійською мовою.

Обговорення та вирішення екологічних проблем потребує від українських екологів знання і оперування спеціальними термінами і поняттями, а тому проблема формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів є особливо актуальною.

Окрім соціального замовлення суспільства на якісну англомовну

підготовку майбутніх екологів, недостатній рівень сформованості англомовної лексичної компетентності фахівців цієї сфери визначає потребу теоретичного обґрунтування і розроблення спеціальної методики, а відсутність наукових досліджень формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів є ще одним чинником актуальності цієї наукової проблеми.

Тому вважаємо, що тема дослідження – «Формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів», є актуальною і спрямованою на розв'язання практичних потреб підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері екології.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх наукова обґрунтованість. Наукові положення, що містяться у дисертаційному дослідженні, є аргументованими, ґрунтуються на сучасних досягненнях методики навчання іноземних мов і культур. Сформульовані авторкою висновки та пропозиції підтверджують результати експериментального дослідження.

Дисертація містить елементи наукової новизни. У ній вперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, яка реалізується впродовж трьох етапів (ознайомлення, автоматизації, продукування) навчання, передбачає використання розробленої підсистеми вправ, що опирається на кейс-метод із застосуванням рольових (навчально-рольових / ділових) ігор та презентацій на етапі продукування; розроблено лінгводидактичну модель формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, яка реалізується у взаємодії цільово-методологічного, змістового, організаційного, результативного блоків і спроектована на процес англомовної підготовки майбутніх екологів. У роботі уточнено сутність і

структуру лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, зміст формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів в предметному і процесуальному аспектах, критерії відбору навчального матеріалу (лексичних одиниць, друкованих текстів, аудіотекстів, відеофрагментів), удосконалено процедуру оцінювання рівня сформованості лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів з урахуванням моделі цільової ситуації, подальшого розвитку набуло дослідження способів підвищення ефективності процесу формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні за рахунок можливостей використання кейсів, рольових (навчально-рольових / ділових) ігор і презентацій. Зазначені вище елементи наукової новизни мають істотне значення для галузі знань Освіта / Педагогіка.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертації мають практичне значення. Зокрема, у роботі здійснено відбір навчального матеріалу відповідно до визначених критеріїв; розроблено підсистему вправ для формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів. Автором дослідження укладено методичні рекомендації та створено практикум з формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів. Результати дослідження можуть бути використані у процесі написання підручників, навчальних посібників, навчально-методичних практикумів з англійської мови за професійним спрямуванням для майбутніх екологів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структура дисертаційної роботи відповідає вимогам до такого виду наукових праць. Роботу ілюстровано 4 таблицями, 6 рисунками та 5 додатками. Список використаних джерел включає 207 праць, 80 з яких видано

іноземними мовами. Основний зміст дисертації викладено на 182 сторінках.

Дисертація написана державною мовою та оформлена у вигляді рукопису. Її оформлення відповідає вимогам, визначеним наказом МОН України № 40 від 12.01.2017р.

У *вступі* викладено актуальність теми роботи, її зв'язок з науково-дослідною темою кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов здобувачів освіти різних рівнів» (номер держреєстрації 0123U101887), визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, наукову новизну, практичне значення. У цій частині роботи також подано інформацію про впровадження основних положень та результатів дослідження у навчальний процес Рівненського державного гуманітарного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Національного університету «Львівська Політехніка», Мукачівського державного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка, особистий внесок автора, апробацію результатів роботи, кількість публікацій, у яких викладені основні положення та результати дослідження, описано структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* дисертаційного дослідження досліджено сутність і структуру лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, розглянуто теоретико-методологічні і методичні передумови формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів. Важливим напрацюванням дослідниці вважаємо ретельний аналіз методологічних і методичних передумов процесу формування лексичної

компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів.

У *другому розділі* визначено зміст формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, здійснено відбір навчального матеріалу для формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні розроблено і наочно проілюстровану прикладами підсистему вправ і лінгводидактичну модель формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів. Слід відзначити модель цільової ситуації формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, створену на основі анкетування, опитування студентів і аспірантів спеціальності «Екологія», викладачів відповідних кафедр, працівників сфери природокористування та аналізу змісту навчальних і робочих програм дисциплін фахової підготовки майбутніх екологів, глобальних цілей сталого розвитку. Заслуговує на схвалення також основа розробленої методики – структурно-функціональна лінгводидактична модель у єдності цільово-методологічного, змістового, організаційного, результативного блоків, представлена у підрозділі 2.4.

У *третьому розділі* описано організацію та проведення методичного експерименту для перевірки ефективності розробленої методики і сформульовано методичні рекомендації щодо формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів. Послідовно представлено результати методичного експерименту із залученням 202 учасників, проведено глибокий аналіз та інтерпретацію результатів експерименту. Валідність сформульованої гіпотези експерименту

щодо ефективності запропонованої методики успішно підтверджено. У роботі запропоновано чіткі методичні рекомендації для викладачів щодо використання методики.

Висновки дисертаційного дослідження структуровано узагальнюють важливі положення дослідження та розкривають внесок автора у розв'язання представленої в дисертації проблематики. Усі висновки ґрунтуються на отриманих наукових та практичних результатах дослідження.

Список використаних джерел відображає значний обсяг використаної літератури та глибокий рівень вивчення досліджуваної проблеми. Список оформлено з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», який відповідає вимогам МОН України до оформлення дисертації.

Додатки до роботи містять лексичний мінімум для формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, приклади вправ з укладеної автором підсистеми вправ, завдання для комплексного оцінювання рівня сформованості лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, що використовувалися на оцінювальному етапі методичного експерименту, а також дані проміжних обчислень методичного експерименту. У додатках також вміщено список опублікованих праць за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дослідження, інформацію про впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях. За темою дисертації опубліковано 5 одноосібних наукових статей у фахових наукових виданнях України категорії «Б»,

рекомендованих МОН України для публікації результатів для здобуття наукових ступенів з напрямку, що відповідає галузі знань, за якою виконана дисертація, 1 стаття у науковому періодичному виданні України, 3 тези доповідей на наукових конференціях, 1 навчально-методичний практикум. Наукові праці, опубліковані за темою дослідження, містять обґрунтовані наукові результати відповідно до поставлених завдань та характеризуються повним та якісним викладом матеріалів дисертації.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Сформульовану здобувачкою мету дослідження, яка полягала в науково-теоретичному обґрунтуванні і розробленні методики формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх екологів та експериментальній перевірці ефективності цієї методики, вважаємо досягнутою. Виконання наукового завдання забезпечувалось ґрунтовним опрацюванням літературних джерел, систематизацією концептуальних положень учених щодо проблеми формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх екологів, розробкою відповідної методики та її подальшої експериментальної перевірки.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлені з дотриманням логічної послідовності, чіткого викладу інформації та структурованості поданих матеріалів. Авторка дисертаційної роботи засвідчила високий рівень володіння методами наукового пошуку, про що свідчить відповідність застосованих методів обраній стратегії дослідження та поставленим у роботі завданням, їх взаємодоповнюваність та здатність забезпечити отримання достовірних та об'єктивних даних. Теоретичні методи (контент-аналіз нормативної

документації, аналіз наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних дослідників, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, детермінування сутності ключових понять дослідження, виокремлення підходів і принципів, що складають основу процесу формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів, обґрунтування змісту навчання й регулювання відбору навчального матеріалу; класифікація; моделювання процесу формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів) дали змогу визначити стан розробленості наукової проблеми, обґрунтувати зміст навчання, здійснити відбір навчального матеріалу, укласти підсистему вправ та розробити відповідну лінгводидактичну модель.

Застосування емпіричних методів (опитування студентів першого бакалаврського ступеня спеціальності «Екологія» біологічного, географічного і геологічного факультетів; наукове спостереження за процесом навчання англійської мови за професійним спрямуванням майбутніх екологів; експериментальне навчання; проміжне і підсумкове оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі експериментального навчання; передекспериментальне і післяекспериментальне оцінювання сформованості лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів із застосуванням методів математичної статистики) дозволили В.В. Шиманській з'ясувати навчальні потреби та інтереси здобувачів вищої освіти, перевірити ефективність розробленої методики формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертації порушень академічної

доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) та текстових запозичень не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені у ній, отримані автором особисто.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Відзначаючи серйозність, наукову добросовісність та цінність зазначеного дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне вказати на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження та рекомендації.

1. У перелік визначених у вступі емпіричних методів, застосованих у дослідженні, варто було б включити, крім опитування студентів першого бакалаврського ступеня спеціальності «Екологія» біологічного, географічного і геологічного факультетів ще й проведене анкетування аспірантів і опитування викладачів і практикуючих екологів, детальні відомості про які знаходимо на с. 84 роботи.

2. Серед слушно визначених і детально обгрунтованих у роботі дидактичних принципів міждисциплінарності та інтегративності, активності доречним, на нашу думку, було б визначення також принципу свідомості, який має важливе значення для професійно орієнтованого навчання іноземних мов, адже застосування цього принципу вимагає такої організації навчальної праці, при якій особистість розуміє мету навчання, свідомо сприймає, засвоює знання і застосовує їх на практиці. В умовах збільшення кількості годин на самостійну роботу у закладах вищої освіти зазначений принцип набуває особливої актуальності.

3. Одиницями відбору навчального матеріалу для формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів визначено лексичні одиниці, друковані тексти, аудіотексти, відеофрагменти (с. 101). Далі на с.104 є інформація про здійснений відбір 250 термінів і термінологічних словосполучень терміносфери екології.

Дисертація лише б виграла, якби, крім зазначених джерел відбору друкованих текстів, аудіотекстів і відеофрагментів, у ній була інформація про їх кількість.

Слід зазначити, що висловлені зауваження та рекомендації не є принциповими і не впливають на високу оцінку наукового рівня дисертації.

Загальний висновок. Аналіз дисертації Шиманської Віри Володимирівни «Формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх екологів» та опублікованих за результатами дисертаційного дослідження наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, самостійною, цілісною, завершеною науковою працею, яка містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Дисертація Віри Володимирівни Шиманської «Формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх екологів» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», що дає підстави для присудження Вірі Володимирівні Шиманській наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Дацків О.П.

